

„Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021–2027“ loomsete geneetiliste ressursside töögrupi II kohtumise memo

Töögrupi II kohtumine toimus 17.02.2020 Maaeluministeeriumi (Lai tn 39 // Lai tn 41, Tallinn) väikeses saalis kell 10.45–15.00.

Osalejad

Kohtumisest võtsid osa: Eesti Hobuse Kaitse Ühing MTÜ, Eesti Hobusekasvatajate Selts, Eesti Maakarja Kasvatajate Selts, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Maaülikool, Eestin Raskaat Vetohevoset ry volitatud esindaja, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda MTÜ, Eesti Tõuloomakasvatajate Liit, Kihnu Maalambakasvatajate Selts, Mahepõllumajanduse Koostöökogu/Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit, Maaeluministeerium, MTÜ Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Selts, Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, Põllumajandusuuringute Keskus (PMK), Vana-Tori Hobuse Ühing MTÜ, Veterinaar- ja Toiduamet.

Taust

Maaeluministeerium on alustanud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 koostamisega. Strateegiakava koostamise eesmärk on parandada põllumajandustootmise, toiduainete tootmise ja maapiirkondade säästvat arengut.

Euroopa Komisjon esitas 1. juunil 2018 seadusandlikud ettepanekud 2020. aasta järgse ÜPP kohta. Ettepanekute eesmärgiks on tagada, et ÜPP vastaks paremini praegustele ja tulevastele väljakutsetele, toetades samal ajal jätkuvalt Euroopa Liidu põllumajandustootjaid jätkusuutliku ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori kujundamisel. ÜPP rakendamiseks perioodil 2021–2027 tuleb igal liikmesriigil koostada ÜPP strateegiakava, mis hakkab hõlmama nii põllumajanduse otsetoetusi, seni maaelu arengukavade alusel rakendatud maaelu arengu toetusi kui ka põllumajanduse ühise turukorralduse teatud sektoripõhiseid programme.

Arengukava koostamist puudutav info ja toimunud töögruppide materjalid asuvad Maaeluministeeriumi kodulehel: <https://www.agri.ee/et/upp-strateegiakava-2021-2027>

Päevakava

- 10.45–11.00: Kogunemine
- 11.00–11.15: Sissejuhatus, päevakava tutvustus, kohv
- 11.15–13.00: Hobuste kohta tehtud ettepanekute arutelu
- 13.00–13.30: Lõuna (osaleja omal kulul)
- 13.30–14.10: Kihnu maalamba kohta tehtud ettepanekute arutelu
- 14.10–15.00: Maatõugu veise kohta tehtud ettepanekute arutelu

Sissejuhatus

Töögrupi teise kohtumise juhatas sisse loomsete geneetiliste ressursside töögrupi juht Merje Põlma. Korraldajaks ÜPP strateegiakava ja loomsete geneetiliste ressursside töögrupi eesmärgid.

ÜPP strateegiakaval on 3 eesmärki.

- Tõhustada arukat, vastupidavat ja mitmekesisist põllumajandussektorit, mis tagab toiduga kindlustatuse.
- Edendada keskkonnahoidu ja kliimameetmeid ning panustada Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimaeesmärkidesse.
- Parandada maapiirkondade sotsiaal-majanduslikku olukorda.

Ohustatud tõugu looma pidamise toetus liigitub keskkonnatoetuste alla. Kokku on ÜPP strateegiakaval 9 erieesmärki. Keskkonna eesmärgil on 3 alaeesmärki, ohustatud tõugu loomade pidamine liigitub alaeesmärki „Panustada elurikkuse kaitsesse, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke.“

Valmis on tehtud ÜPP strateegiakava SWOT, mis lähtub PõKa (Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava) raames tehtud SWOTist ja olukorra kirjeldusest, valminud on vajaduste analüüs ja sekkumiste strateegia, praegu tegeleme sekkumislehe/toetusmeetme täpsema kirjelduse välja töötamisega. Töögrupilt ootame sisendit sekkumislehe väljatöötamiseks.

ÜPP strateegiakava [SWOTi ja vajaduste kokkuvõte](#) (mustand) on üleval MeMi kodulehel.

Ohustatud tõuge puudutav info:

- „Probleemiks on vähene huvi geneetiliselt oluliste, kuid majanduslikult vähemtulusate sortide kasvatamise ja tõugude pidamise vastu.“

- „Kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse säilimiseks on vajalik toetada kohalikku tõugu loomade pidamist ning kohalike taimesortide kasutuses hoidmist, sh säilitusaretust.“

Olemas ÜPP strateegiakava määruse mustand, tulemas Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus geneetiliste ressursside toetustingimuste kohta. Eelarveid praegu teada ei ole. Märtsi lõpuks peaksime valmis saama sekkumislehe mustandi, mida omakorda hakkab vaatama MeM juhtkond ja ÜPP strateegiakava juhtkomisjon.

Sissejuhatavale osale järgnes arutelu, mille käigus avaldati arvamust nii eelmisel kohtumisel kui ka kirjalikult saadetud ettepanekute üle. Kirjalikult saatsid ettepanekud: Eesti Linnukasvatajate Selts, MTÜ

Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Selts, Eesti Hobuse Kaitse Ühing MTÜ, Vana-Tori Hobuse Ühing MTÜ, Kihnu Maalambakasvatavate Selts, Eesti Maakarja Kasvatajate Selts, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Veterinaar- ja Toiduamet.

Arutelude tulemused

Hobuste kohta tehtud ettepanekute arutelu

- Erinevatele hobusetõugudele võrdne toetusmäär (nn. põhimakse). Kõik võiksid saada maksimaalset lubatud põhimäära.
- Toetusmäär ei peaks olema kõrgem, kui tõu arvukus väheneb.

Praegusel MAK 2014-2020 perioodil on OTL toetuse raames lubatud maksimaalne määr 1 loomühiku (lü) kohta kõigile tõugudele 200€. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1305/2013 kirjas, kui palju tohib lü kohta maksta. Komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 808/2014 loomade loomühikutesse ümberarvutamise määrad.

Raskevehobusele maksti meil kõrgemat määra (260€). MeM selgitas, et toetusmäära aluseks võeti pidamiskulud, mida kompenseeriti raskevehobuste puhul suuremal määral, sest raskevehobuste arv on väga väike. Lisamakse/suurem toetusmäär on teoreetiliselt võimalik, kuid põhjendused ja kalkulatsioon peavad kindlasti juures olema.

Toodi näiteid ohustatud tõu toetamisest Soomes. Toetuse määr erineb Eestis makstavast, toetuse suurus on emas- ja isasloomadele erinev. Tegemist ei pruugi olla MAK toetustega. Teiste riikide MAKid on saadavad [EK kodulehelt](#), need on originaalkeeltes.

Tehti ettepanek vana-tori hobusele kõrgemat määra maksta. Vana-tori hobuseid on alla 50 looma, põhirõhk on originaalveresuse säilitamine ja hoidmine. See on väga põhimõtteline küsimus. Lisatoetuse eesmärk on tõsta populatsiooni suurst, et inbreedingu oht oleks väiksem ja originaalveresus ei langeks.

Leiti, et teadlasi kaasates tuleks teha analüüs, mis on praeguse toetuse juures olnud hea ja mis ei täitnud eesmärki. Vajalik oleks igale tõule teha eraldi analüüs kaasates teaduspotsiaali. Tuleks analüüsida toetuse mõju tõu geneetikale, arvukusele, seda, kui vajalik on tõug. Iga tõugu tuleb vaadata erinevalt ja kui on vajadus, siis rakendada ka erinevad toetusmäärad. Kõrgem toetusmäär peab olema põhjendatud.

PMK-le tehti ettepanek olemasolevaid andmeid kasutades teha analüüs, missugused on need loomapidajate grupid, kes OTL toetust said (kas 1, 10 või 20 jne hobuse pidajad). PMK püüab OTL toetuse 2019.a taotlusvooru PRIAst saadavate andmete alusel teha analüüsi. Isikuliselt andmeid ei esitata, tehakse koondanalüüs. Võimalusel (kasutades [PRIA hobuslaste registrit](#)) tehakse ka toetust saanud hobuste vanuseline analüüs.

Toodi välja, et Eesti hobune on heas seisus, senine toetus on mõjunud hästi ja arvukuse tõusule kaasa aidanud. Analüüsida võiks toetatud loomade vanuselist koosseisu; kui varssu on alla 50, mõjutab see järgmist perioodi. Hobuseid ei kasvatata ainult toetuse pärast, neid saab säilitada, kui on tarbimine, tõuge suudetakse rakendada, on olemas majanduslik kasu. Eesti hobuse arengule aitab kaasa nišš hobuste kasutamises (ratsutamine, maastikuhooldus, keskkonnanhooldus, turism), sellele tõule hetkel on tarbimist. Eesti hobune on elujõuline, säilib.

Tori tõu TA hobustel ja eesti raskeveohobustel ei ole hetkel Eestis turgu. Nendele hobustele raske leida kasutusotstarvet. Tõu säilitamiseks tuleks leida tõule kasutust, rakendada täiendavaid meetmeid. Raskeveohobuse arvukuses on olnud siiski tõus. Nii et toetuse tõuti diferentseerimine on põhjendatud.

Juhiti tähelepanu, et MeM on tellinud Tartu Ülikoolist uuringu [hobumajanduse olukorra kohta](#). Seal toodi välja ettepanek toetada neid hobuseid, kes annavad nn lisandväärtust.

Avaldati arvamust, et pärandkooslusi peaks ainult põlistõugudega hooldama. Samas märgiti, et Eesti ardeni on kultuurilooline tõug, meil 100 aastat peetud ja samuti siinsete oludega kohastunud.

Selgitati, et teadusuuringu tellimist praegu teha ei jõua. Toetus on mõeldud väikesearvuliste tõugude säilitamiseks, kes on kadumisohus, seega on toetuse mõttega kooskõlas ka see, kui toetusmäär on kõrgem tõugudel, kelle arvukus on väga väike.

Toodi välja, et just vähenev arvukus ei tohiks olla kõrgema toetusmäära aluseks, sest see ei motiveeri arvukust tõstma. Vähenev arvukus on olnud maakarja veise kõrgema toetusmäära põhjenduseks ja see küsitav. Makstes mõnele tõule rohkem, peab see olema põhjendatud. Kui populatsioon on vähenenud, siis ei ole toetus järelikult täitnud oma eesmärki. Tuleb kasutada muid mehhanisme, leida rohkem rakendust tõule, lisavahendeid.

Sellega, et suurem toetusmäär motiveerib tõu arvukust vähendama, ei nõustatud. Toetusmäär ei kata täielikult loomade pidamise kulu. Maakarja puhul on piimamüügist saamata tulu võrreldes produktiivtõugudega palju suurem kui toetuse määr. Tõu pidamine ei sõltu ainult toetusest, kuid toetusega saab kaasa aidata, et tõugu rohkem peetakse. Kuna EK Selts arutelu hetkel kohal ei olnud, siis teemat edasi ei arutatud.

- OTL siduda paljunemismaterjali (sperma, embrüo) andmise kohustusega, kui riigil on seda vaja vastavalt loomageneetiliste ressursside säilitamise ja säästva kasutamise tegevuskavale.

Eesti tõu täkud on naturaalpaaritusega harjunud, spermat raske varuda neilt loomadelt. Ei ole teadmist, et mujal riikides oleks OTL toetus sperma varumisega seotud. Et spermat koguda ja säilitada, need toetused on riikide loomageneetiliste ressursside programmidest.

Mõistlik, kui kasvõi seire tegemiseks, et oleks võimalik tulla võtta geeniproov ja analüüsida populatsiooni seisukorda, varssadelt juba võetakse karvaprove. 100€ põhimõtteliselt kataks ära nii järglase kui emapoolse geenitesti. Isasloomadel on põhimõtteliselt see test tehtud, see tuleneb seadusest. Geneetilise testi tegemine oleks hea põhjendus lisamaksele.

- Ruunale ja mittepoeiginud märele vähendatud toetus (nt – 50% nn põhimaksega võrreldes). Märad, keda ei paaritata, ei peaks võrdselt teistega toetust saama.
- Ruunale ja mittepoeiginud märele põhitoetus.
- Aktiivses sugulises kasutuses märele lisamakse.
- Lisatoetus 100€ puhtatõulistele märedele, kes on toonud eelneval aastal puhtatõulise varsa ja kelle, nii mära kui varsa, põlvnemine on geneetiliselt tõestatud. Märede toetus ei ole seotud PAARITAMISEGA, vaid poegimisega, kasvõi surnultsünd.

Ettepaneku, et ruunale ja mittepoeginud märele väiksem põhimakse, esitaja võttis ettepaneku tagasi. Ruunale ja mittepoeginud märedele peaks olema põhitoetus (mitte siiski vähendatud toetus võrreldes põhimaksega) ja pigem juurde maksta lisatoetust poeginud märedele, samuti lisatoetus täkkudele.

Erieesmärgiks on „Kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse säilimiseks on vajalik toetada kohalikku tõugu loomade pidamist ning kohalike taimesortide kasutuses hoidmist, sh säilitusaretust.“ Üldine ja arutelu vajavad küsimused: Kas on ikka õigustatud neile, kes järglasi ei saa, populatsiooni suurenemisse ja säilimisse ei panusta, toetuse andmine? Kui on ikkagi tegemist ohustatud tõu toetusega, kas need, kes enam ei panusta, väärivad toetamist, kui on tegemist säilimise ja säilitamisega?

Sageli on tõu seisukohast just ruun oluline tõu propageerimisel, reklaamil, turunduses. Hobuse puhul annab eesmärgi tema kasutus. Ruun on hea tööloom, sobib ratsutamiseks, pereloomaks, ruunade kasutus osa kultuuripärandist. Ruunad aitavad populariseerida, neid saab kasutada rahvapäritustel. Sellest ka ettepanek maksta toetust nii märele, ruunale kui täkule. Ruuna kasutus on kõik peale paaritamise. Ruunamise abil saab vältida soovimatut paaritumist, kuid ruuna tasub alles hoida ka selleks, et vajadusel saaks sealt aretusmaterjali kloonimise tarvis. Kloonimine arenev valdkond.

Tehti ettepanek säilitada tänased toetusmäärad. Nähti positiivset mõju selles, kui määrata märele lisatoetus (nt 100€), kui see mära on eelmisel aastal poeginud või on varss 2-3 aasta kohta ja on tehtud geneetiline ekspertiis, mis tõestab järglase tõupuhast põlvnemist.

Edasi minnakse järgmiste ettepanekutega:

- Põhitoetus säilib kõigile.
- Ruunale ja mittepoeginud märele samuti põhitoetus. (Jääb nii, kuni eelarve ei piira.)
- Lisatoetus puhtatõulisele märele, kes on toonud eelneval aastal puhtatõulise varsa ja mõlema, nii mära kui varsa, põlvnemine on geneetiliselt tõestatud.
- Täkkudele suurem toetusmäär (nt +50% nn põhimaksega võrreldes, valikukoht, kas kõikidele TR täkkudele või seada lisaks vanusepiirang, nt üle 5 a täkkudele), selleks et motiveerida loomakasvatajaid isasloomi pidama.
- Iga aasta, kui täkk saab vähemalt ühe varsa (geneetilise isaduse tõestamise nõudega), siis täku omanik saab lisatoetuse.

Täpsustati, et lisatoetus võiks olla täkkudele, kes on läbinud jõudluskontrolli (JK), see näitab, et loom nn käsitletav, hindamiskomisjon on ta üle vaadanud. Inimesel oleks võimalik küsida lisatoetust siis, kui ta on teinud selle konkreetse täkuga tööd ehk siis ette valmistanud ta JK-ks ja loomaga on võimalik realselt paaritada.

Leiti, et ei tohiks soosida seda, et hoitakse niisama takke, kes järglasi ei anna, kuna see ei aita tõugu säilitada. Toetada võiks takke, kellelt eelneval aastal on sündinud vähemalt üks järglane, kellele on tehtud põlvnemise geneetiline test (geneetilise testi tegemine põhjenduseks lisamakse?). Sellest võiks olla positiivne mõju kogu tõule, see tagab kontrollitud põlvnemise.

Tehti ettepanek täku toetus siduda ühekordse järglasega, mis annab kinnitust, et täkk on suguvõimeline. Piisab ühest järglasest. See tagab selle, et kasutatakse erinevaid takke, antakse võimalust teistele täkkudele ka. Läbi kasutamise, katsetamise leitaksegi need täkid, keda siis rohkem tahetakse kasutada.

Avaldati arvamust, et vana-tori puhul võiks täkkudel olla siiski kõrgem toetus sõltumata varsa saamisest, sest võib-olla pole igal aastal määrasidki, keda paaritada. Vana-Tori Hobuse Ühingu jaoks ei pea olema järglase nõue sees, piisab, kui on JK läbinud, täkk ei pruugi olla tunnustatud, vaid on üle vaadatud, on dokumenteeritud, millise loomaga on tegu. Võib-olla on see täkk nt sperma võtmiseks (pole veel järglast saanud). Samas saab ühing ka ise tække toetada.

Probleemina toodi välja, et täkkud kastreeritakse liiga vara ning rohkem peaks toetama kuni 2- 3 aastaste noortäkkude kasvatamist.

Edasi minnakse järgmiste ettepanekutega:

- Lisatoetus puhtatõulisele tükule, kelle põlvnemine on geneetiliselt tõestatud, kes on läbinud jõudluskontrolli ja kes on andnud vähemalt ühe puhtatõulise geneetiliselt tõestatud põlvnemisega järglase eelmisel aastal.
- Lisatoetus geneetiliselt tõestatud põlvnemisega noortäku eest kuni täku 3. eluaastani.
- Loobuda nõudest, et toetust võib taotleda looma kohta, kes kohustuseaastal kuulub taotlejale või keda taotleja peab kohustuseaastal rendi- või muu selletaolise suhte alusel. Mõelda, kas ja mis kujul on vaja rendilepingu nõuet.

Ettepanekut arutatakse määruse väljatöötamisel.

- Taotlusvormile lisada iga hobuse juurde ehitise (tegevuskoha) number, kus hobust peamiselt peetakse.

Ettepanekut arutatakse määruse väljatöötamisel.

- Eriprogrammi alusel saadud I põlvkonna ristandile väiksem toetusmäär.

Ettepanek käib Eesti raskeveohobuste kohta, kes on Soomes registreeritud, aga elavad Eestis. Aretusühing ei saa Eesti riigilt mingeid toetusi, aga hobuste omanikud, kelle hobused elavad Eestis, on OTL toetusõiguslikud. Ettepanekut seekord ei arutatud.

Arutati ka seda, et praegu on kohustuse periood 1. jaan - 31. detsembrist ning kas panna kriteeriumiks, et loom peab olema 6-kuu vanune, 1. jaanuarist. Loom peab kriteeriumitele vastama kogu aasta jooksul. Praegu on nõue, et 2. mai seisuga on loom 6 kuud. Kui hakkab olema, et 1. jaanuari seisuga peab loom olema 6 kuud vana – see on suur erinevus. Juulikuus sündivad varsad jäävad sel juhul toetuse alt esimesel aastal välja. Kõik loomad, keda asendatakse, peavad vastama põhilooma kriteeriumitele. Selle üle peab rohkem mõtlema, peab vaatama need kuupäevad üle, et populatsioon ei kannataks. Tuleb selgeks teha, kas loom peab olema 6 kuud vana 1. jaanuari seisuga või taotlemise hetkeks (taotlemine mais).

Tunti huvi, kas asenduslooma leidmise aega ei saaks pikendada, sest praegu määruses oleva ajaga ei pruugi jõuda asenduslooma leida.

Selgitati, et viieaastane kohustus tuleneb Euroopa õigusaktidest, keskkonnatoetused peavad olema vähemalt 5-aastased. 5 aastat on vastastikune kohustus – ohustatud tõugu looma pidada ja toetust maksta.

Kihnu maalamba kohta tehtud ettepanekute arutelu

- Põhimakse kõigile tõuraamatus (TR) registreeritud kihnu maalammastele, sh oinale. (Esialgne ettepanek oli, et väiksem põhimakse oinale.)

Põhimakse oinale tagab selle, et välditakse soovimatut paaritust, annab saadust tõu säilitamisele. Samas on kohe ka vastulause, et kui me räägime geneetilisest säilimisest, siis ei aita kastraadid sellele kaasa ja mis on oinale toetuse maksmise eesmärk. Kui hoiame pärandkultuuri, siis üheks saaduseks on just nahk, mis tuleb oinalt, oinas on seeläbi oluline kultuuripärandi säilitamisel ja propageerimisel. Sündides on kõik tõuraamatu lambad ja seejärel omanik otsustab, kas ta teeb temast oina või mis temast edasi saab. See on valikute mõistlik suunamine. Oinast saab samuti kasutada kloonimisel.

- Peatõuraamatu jääradele põhimaksest kõrgem makse.

Kuna ei ole paljundusmaterjali muud võimalust, paaritamine käib elus jääradega, siis on asjakohane maksta kõrgemat makset, et motiveerida loomakasvatajaid isasloomi pidama.

- Kõrgem toetusmäär jõudluskontrolli lambale.

Puhtatõulised karjad on ainus võimalus tõu säilimiseks ja jõudluskontrolli karjad on puhtatõulised! Kõik peatõuraamatu loomad ei ole JK-s. Nt kui müüa oma tõuraamatu loom ära, siis uus omanik ei pea tulema JK-i, aga ta saaks ikkagi põhimakset, kuna tal on peatõuraamatu loom. JK-s on see kari, kes tegeleb aktiivselt paljundamisega, tal on sugulises kasutuses uted ja jäärad, nemad tagavatki puhtatõuliste järglaste tootmise ja seeläbi tõu säilimise. See on sarnane põhimõtte maakarja veisega - kes on JK-s, peab saama rohkem toetust, sest tema tegeleb aktiivselt aretusega, tagades seeläbi tõu säilimise. Kui ei ole JK, kui inimene ei anna mitte kuskile oma loomade andmeid, siis aretusühing ei tea neist loomadest mitte midagi ja kuidas siis tõugu säilitada? Tunti huvi, et kui hobuste puhul tähendab JK seda, et looma testitakse, kas siis lammaste ja veiste puhul põlvnemise õigsuse andmete saamine eeldab JK? Iseenesest need asjad saavad ju ka lahus olla, st kui testitakse piimanduse andmeid, siis sellest võib olla eraldi süsteem, mis kontrollib põlvnemist. Selgitati, et liigiti võib-olla JK erinev, kuid veistel ei kujuta küll ette, kuidas on võimalik tagada põlvnemise andmed ilma JK-ta. JK on üleüldiselt oluline osa ja see peaks kindlasti selles toetusmeetmes nõudena sees olema (kõigi tõugude puhul).

Põhimakse ja JK looma lisamakse peaks kihnu maalambal olema võrdne summa.

- Suurem toetus (lisamakse), nn starditoetus esimesel kohustusperioodil JK loomale JK alustamise lisakulude kompenseerimiseks.

Ettepaneku puhul peeti silmas neid JK loomi, kes esimesel aastal, kui toetus rakendub, liituvad, kuna nemad on praeguseks taganud selle tõu säilimise. Sellist tagantjärele maksmist on siiski väga keeruline põhjendada, see ei lähe praegu teada olevate reeglitega kokku.

Edasi minnakse järgmiste ettepanekutega:

- Põhimakse kõigile tõuraamatus (TR) registreeritud kihnu maalammastele, sh oinale.
- Peatõuraamatu jääradele põhimaksest kõrgem makse.
- Kõrgem toetusmäär jõudluskontrolli lambale.

Maatõugu veiste kohta tehtud ettepanekute arutelu

- Maakarja veise põhimakse võiks olla senisest väiksem.

a) Eesti maatõugu veise põhimakse/baastoetus nt 200-250 € aastas (praegu on 315€)

b) Eesti maatõugu lehmullika baastoetus poegimata lehmullika eest alates 6 elukuust, kuid mitte vanema kui 48 elukuud) nt 300 € aastas.

Täna on maakarja veise põhitoetus 315€ + JK eest 100€ = 415€, kui see summa lahku lüüa, siis põhitoetus võiks olla 200€, JK-s osalemise eest lisaks 250€.

Läbi JK toetamise soovitakse, et see, kes maakarja aretab ja vaeva näeb, saab ikka oluliselt rohkem toetust kui see, kes kasutab teiste tööd ära ning peab looma, kellest aretuse ja säilituse jaoks justkui kasu ei ole.

Lehmullikas saaks 300€ sellepärast, et tuleks järelkasv, see motiveerib inimesi. Kogemus on, et kui 1995.a oli EMKS eraldatud raha ja maksti mullikate eest, siis loomade arv kohe suurenes.

Mullikal oleks lisatoetus 100€ või lehm-mullika põhitoetus 300€ (vanusepiirang panna, 48 elukuuks peaks ta olema juba poeginud).

- Põhitoetust makstakse alates 3-st tõupuhast emasloomast.

Soomes näiteks makstakse alates 5-st loomast, Prantsusmaal 7-st loomast. Miks ei võiks olla meil toetamine siiski ühest loomast alates? Kogemus on näidanud, kui oleme seni ka sellele ühe lehma pidajale maksnud, siis midagi ei ole paremaks läinud, neid lehmi ei ole juurde tulnud.

Eestis on üldse kokku 13 karja, kus on maatõugu lehmade arv üle 10. Ja ka need karjad, kus on lehmi üle 10, ei ole mitte ainult maatõugu lehmade karjad, vaid maatõug on üks teiste tõugude hulgast. Tuginedes jõudluskontrolli andmetele, Eesti keskmine piimatoodang lehma kohta oli 2019.a andmetel üle 10 000 kg, maatõugu lehmadel keskmine üle 4800 kg. 87 loomaomanikku on ühe lehma pidajad, kahjuks ei tea, kas on ainult tõesti see üks lehm või on teisi tõuge veel. 2018. aasta andmete põhjal oli 69 karja JK-s, kus kasvatati maakarja lehmi, neist 20 karjas 1 lehm; nendest neljas karjas kokku 1 lehm, mille juures ei olnud teist tõugu ehk oligi tegemist ühe lehma pidajaga.

Pannes tingimuseks, et 3 tõupuhast looma, siis tal võib olla üks lehm ainult ja 2 mullikat nt või mullikas ja vasikas. Uuriti, kas JK nõuet ei oleks võimalik eraldada sellisel kujul, et lehmapidaja ei pea andma ettemääratud toodangut, samas aga annavad karja liikumise ja põlvnemise andmeid? Seda on proovitud, kui JK kohustus ära kadus, tulemus oli see, et tagasisidet andis 5,6% (6 majapidamist) mitte jõudluses olevatest karjadest. Ühe ja kahe lehma pidajad kasutavad spermat, ise pulli kasvatamisele ei panusta, see tuleb JKsse panustavate liikmete arvelt. Kuid on ka häid ühe looma pidajaid, kes annavad aretusühingule vajalikku infot.

Kõik siiski ettepanekuga ei nõustunud, sest miks karistada neid toetusest ilmajätmisega, kes peavad ühte või kahte looma? Võibolla on neid mitmeid, kes tahaksid ühte lehma pidada, tarbides selle piima ära, aga 3 lehma on ikka juba nagu farm. Kui noor alustaks maaveisega, siis ikka alustaks ühega ja hiljem võibolla võtaks juurde; see, kui ühe lehmaga ei saa toetust, võib noori eemale peletada. Maakari võiks olla uus väljund eelkõige väiketalude või hobitalunike, elustiili talunike hulgas, suurtootjad nageni ei huvitu sellest.

Ettepaneku juurde tullakse tagasi, kui eelarve selgudes on selleks vajadus.

- Lisada piirang, et OTL toetust ei saa looma kohta, kelle kohta taotletakse ammlehma toetust.

On kahte sorti toetust ammlehmadele, üks on [ammlehma otsetoetus](#) ja teine nt [2020. aasta ammlehma kasvatamise üleminekutoetuses](#) on kirjas - Veis, kelle kohta toetust taotletakse, peab olema 2. märts 2020 seisuga vähemalt 8 kuu vanune lihatõugu või lihatõuga ristamisel saadud lehmullikas või lehm, kes on nõuetekohaselt identifitseeritud ja hiljemalt 2. märtsil 2020 registreeritud taotleja nimele põllumajandusloomade registris. Toetusõiguslikud lihatõud on: hereford (Hf), limusiin (Li), aberdiin-angus (Ab), šarolee (Ch), šoti mägiveis (Hc), piemont (Pi), hele tõug (Ba), simmental (Si), belgia sinine (Bb), dexter (De), galloway (Ga), aubrac (Au), saksa šorthorn (SH) salers (SA), tirooli hall (GR) või wagyu (WA).

Seega maatõugu veise kohta ei saa ammlehmatoetust praeguste reeglite järgi niikuinii taotleda.

Märgiti, et maatõugu veis võiks olla päris edukas mõnedel kooslustel maastikuhooldajana (ammlehmana). Ükskõik kas makstakse või ei maksta ammlehma toetust, seda pole vaja panna välistavaks tingimuseks. Küsimus on selles, et see lehm pole tootmisloom suures karjas, küll aga oleks tal kasutusvõimalusi sellistel karjamaadel, kus suured tõud trambivad liiga palju või on karjamaa tootlikkus nii madal, et seal on võimalik vähenõudlikku tõugu kasvatada.

Ungarist tuli teadustöö, mis näitas ära väga olulise looduskaitse vahe, kui võrrelda põlistõugudega karjatamist kommertsiaalkarjatamisega - looduskaitse väärtus oli oluliselt suurem väikeste veiste puhul. Samas on maakarja veist aastakümneid piimalehmaks aretatud, miks peaks hakkama teda nüüd tagasi aretama?

Pikemalt arutati maakarja ristamise teemat.

- Tõuraamatu (TR) pullidele kõrgem toetusmäär. Lisatoetus maatõugu tõuraamatus oleva tõupulli kasvatamise eest, keda kasutatakse aretuses. Kolmel järjestikusel aastal. 250 € aastas

Pulli hakatakse kasutama u 1,5-2 aastaselt, sinnani on pulli pidamine kulu, mitte tulu. Et hakataks pulli pidama, siis kolmel järjestikusel aastal maksta 250€ (see oleks põhitoetusele nn lisamakse). Ühes karjas ei kasutata ühte pulli pikemat aega. Kui toetuse kohustus saab olema 5 aastat, siis peab mõtlema, kuidas see 3 aastat suhestub, kuidas menetleda jne. Võimalus on, et kasvatatakse paralleelselt noorpulliga ja asendab neljandal aastal selle looma. Tõuraamatu abil saab tõestada, et pulli aretuses kasutatakse, seltsis on ülevaade.

Praegu maakarjal 29 TR pulli, kellest tegelikult ainult 26 kasutatakse aretuses. 23 pulli ei kasutata üldse tõuaretuses, vähemalt eesti maakarja puhul mitte.

Eesti maakarja pulle kasutatakse ka eesti punase karja peal, aga maakarja pull saab vaatamata sellele ohustatud tõu toetust – see ei ole maakarja tõu säilimise seisukohast justkui õiglane. Võib-olla samamoodi siis siduda tõupuhta järglase saamisega?! Seda aga keeruline/võimatu VTA-l kontrollida.

Kolme aasta piirangu osas TG-s erimeelsused. Teemat arutatakse edasi järgmisel korral.

Edasi minnakse järgmiste ettepanekutega:

- Maakarja veise põhimakse võiks olla senisest väiksem (200€ aastas).
- Poegimata eesti maatõugu lehmullika eest lisatoetus või kõrgem põhimakse, alates looma 6 elukuust kuni 48 elukuuni k.a..

Arutamata jäid ettepanekud:

- Siduda maakarja toetus jõudluskontrolliandmete (JK) kogumisega. JK looma kohta maksta maksimaalne ettenähtud toetusmäär. JK looma kohta maksta senisest suurem toetusmäär. Lisatoetus jõudluskontrollis osalemise eest 250 € aastas. (Jõudluskontrolli kohustus võiks alata alates 4-st lehmast.)
- Siduda maakarja toetus aretusandmete (poegimine?) kogumisega (esitamisega aretusühingule/TR pidajale?). Veistele, kelle omanikud ei edasta andmeid aretusühingule -50% baastoetuse summast.
- Sündinud lehmiku eest saaks lisatoetust rohkem kui muu puhtatõulise järglase eest. Lisatoetus puhtatõulise elussünninud emasjärglase andnud maatõugu lehma pidamise eest 250 € aastas.
- Puhtatõulise lehmvasika kui ka tõuraamatusse kantud pulliku lisatoetus 250 eurot. Tõuraamatusse mittekantud pullvasika toetus oleks null eurot.
- Maakarja tõufarmidele suurem toetus (hetkel 22 tõufarmi Eestis).
- Ristandtõugude või põlistõu sisestaval ristamisel saadud tõugude puhul maksta vähendatud põhimakset suurema võõrveresusega loomadele, et suunata kasvataja aretusvalikuid originaalveresuse tõstmiseks ja hoolikamaks paaridevalikuks (tori hobune, eesti raskeveohobune, maakarja veis). Rohkem toetada originaalveresust (tori hobuse teema eelkõige).

Edasised tegevused

- 1) Töögrupi memo saadetakse kõigile osalejatele;
- 2) Järgmine kord toimub töögrupp ilmselt märtsi teisel poolel, kuupäev hetkel veel kinnitatud pole, eelistatud on neljapäev või reede, osalejaid teavitatakse 2 nädalat ette;
- 3) sel korral arutamata jäänud teemad, sh eesti vuti osas tehtud ettepanekud, arutatakse järgmisel kohtumisel.

Memo koostasid: Ere Ploomipuu, Merje Põlma